



Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 8 Sayı: 37 Volume: 8 Issue: 37

Nisan 2015 April 2015

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

## TÜRK MÜZİĞİNDE KADIN ALGISI, "HACI ARİF BEY ESERLERİ ÖRNEĞİ"

### WOMEN'S PERCEPTION OF TURKISH MUSIC, "EXAMPLE OF WORKS of MR HACI ARİF"

Çağhan ADAR\*

#### Öz

Evrenin var olduğu ilk günden beri kadın aile ve toplum arasında bir köprü görevi görmektedir. Toplumda kadına bakış açısı ve kadın algısı insandan insana farklılıklar göstermektedir. Bu algı normal bir insanda farklı iken bir sanatçıda daha farklıdır ya da bir müzisyenin bakış açısı ile bir ressamın bakış açıları çok farklıdır. Bu çalışmada da bir müzik adamı olan Hacı Arif Bey'in kadına bakış açısı üzerine bir çalışma yapılmıştır. Çalışmada, kadın teması olan eserlerin belirlenmesi, bu eserlerde hangi makam, usul ve formların kullanıldığının belirlenmesi, eserlerde kadına bakış açısının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu çalışmada veri toplama yöntemi olarak kaynak taraması yapılmış, ulaşılan güfteler günümüz Türkçesine çevrilmiş ve elde edilen veriler % değerleri olarak hesaplanmıştır. Çalışmanın alana katkı sağlayıcı, özgün ve konu üzerinde yeni çalışmalara destek olacağı düşünülmektedir.

**Anahtar Kelimeler:** Hacı Arif Bey, Algı, Kadın, Toplum.

#### Abstract

Woman serves as a bridge between the family and the community since the first day that consists of the universe. Viewpoint on women and women's perception of society varies from person to person. This perception is more different an artist than a normal human or a musician's perspective is very different than perspectives of a painter. In this study, a study was conducted on the perspective of women of Hacı Arif Bey who is a music man. In this study is intended to determine the theme of women's work, used in determining which use of makam, rhythm and form and works aimed to determine the point of view of women. In this study is made literature screening as a method of data collection, reached studies translated the present Turkish and the obtained data was calculated as the % value. It is thought that the study would contribute to the field, support original and new studies about this issue.

**KeyWords:** Hacı Arif Bey, Perception, Women, Community.

#### GİRİŞ

##### Toplumsal Cinsiyet

Yaşayan bir canlıda erkek ve dişi ayırt etmeye yarayan yapı özelliğine cinsiyet denilmektedir. Arıcıya göre cinsiyet, Cinsiyet (sex) hem kavram hem de bir değişken olarak geçmişten günümüze sosyal bilimlerin en önemli uğraşlarından biridir. Biyolojik olarak "kadın" ya da "erkek" ayrımını ifade eden cinsiyet, bireylerin davranışlarını, tutumlarını ve yaşam biçimlerini etkilemektedir. Bununla birlikte diğer bütün sosyal kategorilerden daha çok kişiyi içinde toplaması açısından cinsiyet, toplumsal düzenlemeleri belirleyici bir özelliğe de sahiptir (2011;1)

Toplumsal cinsiyet ise kültürel ve sosyal olarak belirlenen cinsiyet rollerine karşılık gelir. Cinsiyeti belirleyen fiziksel ve biyolojik özelliklerin yanı sıra, kadın ve erkeklere özgü olarak gördüğümüz başka özellikler de vardır. Bazen, kadınların daha duygusal, erkeklerin daha güçlü olduğu durumlarda oluşmaktadır. "Toplumsal cinsiyet terimini basitçe ifade etmek gerekirse genellikle, erkek ve kadınlar arasındaki fiziksel ve toplumsal farklılıkları kullanmak için kullanılmaktadır" (Uluocak-Aslan, 2011,24).

\* Yrd. Doç. Afyon Kocatepe Üniversitesi

## Toplumda Kadın

Evrenin var olduğu ilk günden beri kadın aile ve toplum arasında bir köprü görevi görmektedir. Özellikle toplumumuzda kadına yüklenen en önemli görev annelik görevi olarak tanımlanmaktadır. Kadınlar anneliğin dışında herhangi bir maddi getirisi olmamasına rağmen ev işlerinde de çalışmaktadırlar. Buda kadını zamanla kendisine yetecek ve emeğinin karşılığını alabileceği bir iş bulmaya yöneltmektedir.

Yıldırım toplumda kadının yerini şu şekilde açıklamaktadır; Toplumsal hayat kadın ve erkeklerle birlikte biçimlenir. Her iki cins de kendine ait özellikleri ile toplumsal hayatta belli bir konum işgal etmekte ve toplumsal işleyişe katkı sağlamaktadır. Ancak kadının çocuğun bakımına ve büyütülmesine olan fitri yatkınlığı, cinsiyete göre düzenlenmiş iş bölümünün olduğu toplumsal yapılar, kadına ve erkeğe biçilen kültürel roller ve kalıplar gereği zaman zaman kadının toplumsal hayata etkin katılımını engellemiş, birtakım eşitsizliklerin de ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Demokratik gelişmeler, hızlı toplumsal değişmeler, sanayileşmeye bağlı olarak çeşitlenen meslekler kadını ev hayatından iş hayatına çekmiş ve ekonominin vazgeçilmez parçası konumuna getirmiştir. Geçmişten günümüze kadar kadın, toplum içinde önemli olduğu kadar birçok sorunla da karşı karşıya kalmıştır (2005).

## Algı

Algı, duyuşsal uyarıların anlamlı deneyimlere çevrilme sürecine denilmektedir. Bu deneyim uyarım ile sürecin ortak ürünüdür. Algılama sürecinin özellikle ışık, ses gibi değişik uyarımlar ile bu uyarımlardan doğan deneyimler ya da algılar arasındaki ilişkilerden çıkartılabilir ve bu çıkarsamalar üstüne algılama kuramları geliştirilebilir.

“Dış dünyamızdaki soyut/somut nesnelere ilişkin olarak aldığımız duyuşsal (sensible) bilgi (information) algılamadır.” (İnceoğlu, 2010:68)

“Bireyin ruh hali ve akli durumu, dünyayı nasıl algıladığını etkileyen önemli faktörlerden biridir. Sosyal yapı içinde yaratılmış seçenekler ve olasılıklar çerçevesinde, algısal farklılıklar kişinin psikolojik durumuna göre oluşur ve değişir. Psikolojik durum algıyı etkiler veya değiştirir, dolayısıyla iletişimi değiştirir” (Erdoğan, 2002: 164).

Sazak algıyı şu şekilde tanımlamaktadır; Birey olarak insan, içinde bulunduğu çevrede bir titreşimler ortamında yaşar. Bu ortamın en önemli öğelerinden biri ses titreşimleridir. Kulağa gelen titreşimler, yani işitsel uyarımlar, herhangi bir nesnenin (sistemin) titreşmesinden doğarlar. İnsan kulağı, genel olarak saniyede 20'den az, 20.000'den çok olan ses titreşimlerine karşı duyarlı değildir. Bu nedenle günümüz insanı, ortalama olarak saniyedeki titreşim sayısı 20 ile 20.000 arasında olan sesleri duyabilmektedir. Kulağa gelen ses titreşimleri, kulaktan girip belli sinir yollarından geçerek beyne ulaşır ve böylece işitme süreci tamamlanmış olur.

Bu süreç, psikolojik oluşumların en yalın öğeleri olan algılamanın fizyolojik yanısıdır. Bu fizyolojik sürecin sonunda onunla birlikte algılama da meydana gelir. Algılama süreci beyinde gerçekleşir. Algılamada beyne ulaşan uyarımlar kümeler halinde örgütlenir ve aynı zamanda bir anlam kazanır. Örgütlemeyi gerektirmeyen yalın bir uyarım bile beyinde yorumlanır. Görülüyor ki, işitsel duyuşmlar onlara dayalı algılamanın meydana gelmesini sağlayan fizyolojik oluşumlardır.” (2008:4)

## Türk Müziğinde Kadının Yeri

Kadın tüm toplumlarda olduğu gibi Türklerde de önemli bir yere sahiptir. Geçmişten bugüne kadar hem annelik hem de eş olarak önemli bir görevi üstlenen kadınlarımız Cumhuriyetin ilanı ile birlikte toplumda da sayılmaya, seçme ve seçilme hakkına sahip olmaya, önemli görevlerde yer almaya ve bunun gibi birçok alanda etkin olmaya başlamıştır.

Kültürümüzün en önemli yapı taşlarından olan müzik kültürümüzde de kadının ayrı bir yeri olduğu bilinmektedir. Hem bestecilik, hem söz yazarlığı hem de kullanılan güftelerde yer alan kadın temaları ile büyük bir önem arz etmektedir. Kadın bestecilerimize baktığımız da en önemli isimler arasında Dilhayat Kalfa, Adile Sultan, Leyla Saz, Melahat Pars, Faize Ergin, Mediha Şen Sancakoğlu, Neveser Kökdeş, VeciheDaryal ve buna benzer birçok kadın bestecinin eserleri Osmanlı İmparatorluğunun kuruluşundan günümüze kadar gelmiştir. Özellikle Turhan Taşan'ın “Kadın Besteciler” isimli kitabında kadınların Türk müziğine katkıları açıkça görülmektedir. Birçok musiki formunda içerisinde kadın teması geçen eserler yazılmasına karşın, şarkı formunun ortaya çıkışı ile içerisinde kadın teması geçen birçok şarkı bestelenmiş ve günümüzde bestelenmeye devam etmektedir.

Şarkı formunun terkip edilmesi ile birlikte bu form Türk Müziğinde büyük bir yere sahip olmuş ve bu alanda eser üreten bestecilerin sayısı artmıştır. Özellikle bu alanın en öne çıkan isimlerinin başında Hacı Arif Bey gelmektedir.

## Hacı Arif Bey

Türk Müziğinin en büyük bestekârlarından olan Hacı Arif Bey birçok formda eser vermiştir. Özellikle şarkı formunda bestelediği eserler dönemim önde gelen bestekârları tarafından takdir toplamıştır. Ayrıca yine kendi terkip ettiği Kürdilihicazkâr makamında birçok eserler verilmiş ve verilmeye devam etmektedir.

"1931 yılının ikinci yarısında doğan Hacı Arif Bey İstanbul Eyüp'te dünyaya gelmiştir. Eyüp şer'î mahkemesi baş kâtibi Ebû Bekir Efendinin oğludur" (Öztunu, 1986:13)

"Daha çok küçük yaşlarda iken sesinin güzelliği ve mûsikî kabiliyeti ile oturdukları semtte ün yapmış, mahalle mektebinde " ilâhicibaşı " seçilmişti. Bu sıralarda aynı semtte oturan gençlerden biri ve altı yaş büyüğü olan, geleceğin büyük Zekâi Dede' sinden şarkı ve ilâhiler öğreniyordu." (Biçer, 2007:2)

Hacı Arif Bey yirmili yaşlara ulaştığında musikide kendisini oldukça geliştirmiş ve dönemin önde gelen bestekârlarından olacağı belli olmaya başlamıştır. Hacı Arif Bey'in musikideki ustalığını duyan Sultan Abdülmecid Han onu saraya çağırarak musiki dersleri vermesini istemiştir. "Sultan Abdülmecid Han (1839-1861) devrinde Arif Bey Harem-i Hümayundamusikiye kabiliyetli cariyelere meşk hocası tayin edildi. Bir müddet sonra talebelerinden aynı zamanda padişaha eş olmaya namzet Çeşmidilber adlı bir Çerkez Kızıyla aralarında gönül ilişkisi başladı. Bu sıralarda Arif Bey Çeşmidilber'e olan hislerini Şeyh Galip'in "Geçti zahm-ı tîr-i hicrin tâ dil-i nâşâdîma" mısraıyla başlayan gazelini, yeni terkip ettiği kürdilihicazkâr makamında besteleyerek ifade etti." (Özcan, 2002:272)

Geçti zahm-ı tîr-i hicrin, tâ dil-i nâşâdîma,  
Merhamet ey gamze-i câdû, yetisimdâdîma,  
Öyle bî-hûseyledin âzâr ile kim tâbımı,  
Gelmez oldu bir dahîlûtf-u kelâmın yâdîma,  
Meclis-i ehl-i sühande yek kalemdir bu gazel,  
Es'ad' a söz var mı hüsn ü tâb-ı istidâdîma.

Hacı Arif Bey Çeşm-i Dilber ile evlenerek saraydan ayrıldı ve bu evlilikten iki çocuğu dünyaya geldi. Fakat 2 yıl sonra Çeşm-i Dilber Hacı Arif Bey'den ayrılarak başka bir kişiyle evlendi. Hacı Arif Bey eşinden ayrıldıktan kısa bir süre sonra padişah tarafından affedilerek tekrar saraya çağrıldı ve Muzika hocalığıyla birlikte tekrar haremde musiki dersleri vermeye başladı.

"Hacı Arif Bey haremdeki ilk dersinde, o kadar kız arasında, bir tanesinin çehresini görür görmez can evinden vuruldu. Kızın adı Zülf-i Nigâr idi, bu da Çerkes asıllı idi. Kız büyük bestekârın bakışlarına cevap verdi. Çok hassas olan kızlar, dedikoduya başladılar. Haremdeki her şeyden haberdar edilen başkadıefendi padişaha durumu bildirdi. Padişah mesele alevlenmeden Hacı Arif Bey'in Zülf-i Nigâr ile evlendirilmesini emretti." (Öztuna, 1986:24). Evlendikten kısa bir süre sonra eşi vefat eden Hacı Arif Bey büyük bir acı yaşadı ve ölen eşi için Olmaz İlaç Sine-i Sad Pâreme isimli şarkıyı besteledi.

Olmaz ilâç, sîne-i sâd-pâreme,  
Çâre bulunmaz bilirim, yâreme,  
Baksa tabîbân-ı cihân, çâreme,  
Çâre bulunmaz bilirim, yâreme.

Hayatının son günlerini Altay şu şekilde anlatmaktadır;

II. Abdülhamit ile pekiyi geçinemeyen Ârif Bey, kaprisli davranışları dolayısıyla zor günler yaşamıştır. Padişah ile arasında geçen olumsuz bir diyalog sonucunda, padişahın emriyle Mızıka-i Hümayun'daki odasında 50 gün süren hapis cezası almıştır. Bu cezaya tahammül edemeyen Ârif Bey, "Ahteri düşkün garîb-û âşık-î âvâreyim" güfteli nihavent şarkısını besteleyerek hem kendisini affettirmiş; hem de yine padişah tarafından "miralay" rütbesine yükseltmiştir. 1884 yılında kalp rahatsızlığı geçiren Ârif Bey, Mızıka-i Hümayun'daki odasında fenalaşarak, 28 Haziran 1885 günü 54 yaşında iken yaşamını yitirmiştir. Padişahın emriyle Beşiktaş' ta, Yahya Efendi mezarlığında toprağa verilmiştir (2010: 12-13)

## Araştırmanın Amacı

Bu çalışma Hacı Arif Bey'in içerisinde kadın geçen eserlerinde ki makam, usul, güfte ve vezin kalıplarını incelemek, eserlerde yer alan güftelerin günümüz Türkçesine çevrilerek incelemek ve eserlerde kadına bakış açısını tespit etmek amacıyla yapılmıştır.

## Önemi

Çalışma, Hacı Arif Bey'in eserlerinde kadına bakış algısının tespit edilmesi ve alanında özgün bir çalışma olması açısından önemlidir.

## Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma, Hacı Arif Bey'in ulaşılabilen eserlerinden, içerisinde kadın temasının işlendiği eserler ile sınırlıdır.

## Problem Cümlesi

Buraya kadar yapılan açıklamaların ışığında, araştırmaya konu olan problem cümlesi şu şekilde tanımlanmıştır. "Hacı Arif Bey'in Eserlerinde Kadın Algısı Nedir?"

## YÖNTEM

Araştırmada verilerin toplanmasında kaynak taraması tekniğine başvurulmuş, ulaşılabilen eserler taranarak sonuca ulaşılmıştır.

## Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, içeriği, yöntemi ve amacı bakımından tarama modeline uygundur. Tarama modeli, "geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içerisinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır." (Karasar, 2009:77)

## Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Evren, araştırmanın yapılacağı bölgeyi genellemek amacıyla kullanılan terimdir. "Evren, herhangi bir gözlem alanına giren obje ya da bireylerin tümüdür."(Gökçe, 2004;110). "Evrende yapılan incelemeler çok geniş kapsamlı, maliyetli, aşırı uzun zaman kaybına neden olmaktadır. Bu nedenle araştırmanın evrenini daha da sınırlandırmak için araştırmanın örnekleme çıkarılır. Örneklem ise; "belli bir evrenden, belli kurallara göre seçilmiş ve seçildiği evreni temsil yeterliliği kabul edilen küçük kümedir." (Türkmen ve Adar, 2011:444)

Bu çalışmada araştırmanın evreni Hacı Arif Bey'in bestelemiş olduğu eserler ile sınırlanmıştır, araştırmanın örnekleme ise, Hacı Arif Bey'in bestelediği eserlerde içerisinde kadın teması bulunan ve ulaşılabilen eserler ile sınırlandırılmıştır.

## BULGULAR ve YORUM

### Hacı Arif Bey'in Eserlerinde İçerisinde Kadın Teması Geçen Eserleri Hangileridir?

Bu alt problemin yanıtlanmasında, kaynak taraması sonucu elde edilen ve ulaşılabilen bulgular şöyledir;

Tablo1. Hacı Arif Bey'in eserlerinde içerisinde kadın teması geçen eserler tablosu

Açıl Ey Gonca-i Sad Berg	Gurub Etti Güneş Dünya Karardı
Ağlamaz mı çeşm-i hasret perverim	Güzel Gün Görmedi Avare Gönlüm
Ahter Düşkün Garip ü Aşık-ı Avareyim	Güzelim Hiç Aramaz mı Dil-i Avare Seni
Aşk ateşi sinemde yine şule feşandır	Hal-ı Dil-i Zarımı Duysa Cihan
Aşkı pinhan edemem nale-i efgandır bu	Hangir-i Ebrusu Saplandı Dile
Aşkın eser-i suzişine can acıamaz mı	Hatırdan Çıkmaz Asla Ahd-Ü Peymanın Senin
Ateş-i suzan-ı firkat yaktı cism ü canımı	Her subh u şamım daim safada
Bahar erdi yeşillendi çemenler	Humarı Yok Bozulmaz Meclis-İ Meyhane-İ Aşkın
Bahar oldu sular çağlar	HüsnAlemini Tuttu Senin Şöhret ü Şanın
Baht uyansa habe varsa dide-i bi darımız	İftirakındır Sebep Bu Nale Vu Feryadım
Bais -i gigan-ı naleme aşk iptilasıdır	İltimas Etmeye Yare Varınız
Bakıp ahval-i perişanına ar eyle gönül	Kamer Çehre Peri-ru, Tende Canım
Bakmıyor çeşm-i siyah feryade	Kanlar Dökülüyor Derdin İle Dide-i Giryan
Ben buy-i vefa beklerikensuy-i çemenden	Kime Arz Eyleyeyim Bilmem ki Ahval-i Diğergunum
Beni bizar ederken serzenişler	Kurdu Meclis Aşıkın Meyhanede
Beni candan usandırdı	Lütfunu Kesdina Zalim Aşık-ı Bi-çareden
Benim gönlüm kaldı sende	Mahzun Gönle Zevk u Safa Karger Olmaz
Bir goncaya bir hare nigah eyledi bülbül	Meclis Bezendi Sun Bade Saki
Bir halet ile süzdü yine çeşmini dil-dar	Meftun Olalı Sen Şeh-i Huban-ı Zamane
Bir cilvegernevrestedir	Mest-i Eleme Bade-i Ferhunde Sunulmaz
Bir melek-sima peri gördüm der-i meyhanede	Meyhane mi Bu Bezm-i Tarab Hane-i Cem mi
Bir yareli kuş çırpıyor sanki telinde	Meyhaneyi Seyr İttim Uşşaka Mutaf Olmuş
Bülbülü dem beste etdi nale-i feryad-ı dil	Meyler Süzülün Meydana Gelsin
Bülbül yetişir bağrımı hun etti figanın	Muntazır Teşrifine Hazır Kayık
Canda hasiyyet mi var sevda-yı canan olmasa	Mükedder Derd-i Peyder Peyle Şimdi
Çekme elem-i derdini bu dehr-i fenanın	Nar-ı Cansuz u Derunum Dağlara Dağlar Açar
Cevr itme bana öyle	Nerdesin Ey Tatlı Sözlü Sevdiğim
Çözülme zülfüne ey dilrüba dil bağlayanlardan	Neyledi Gör Bana O Mahi Mehi
Çok gördü felek şimdi beni bezmi civanda	Niçin Mahzun Bakarsın Sen Bana Öyle
Deşme dağ-ı sine-i suzanımı	Niçin Terk eyleyip Gittin A Zalim

Deva yokmuş neden bimar-ı aşka	Nigah-ı Mestine Canlar Dayanmaz
Dili Nalanı Etti Pürhun	Olmaz İlaç Sine-i Sad Pareme
Dilden Hayalin Bir Zaman	Olup Aşkınla Avare
Dilerim Zülfüne Berdar Olayım	Pa-busuna Ermek Üzre Ey Yar
Dinle Aklın Var İse Pir-i MuganınPendini	Peri-veşsin Güzelsin Neşvegersin
Düşer mi Şanına Ey Şeh-i Huban	Peyam-ı Hüsnüne Peymane Gözler
Düşme Ey Aşık Hayale Yağma Yok	Reng-i Ruhsarın Gözün der Gönül Gibi
Edemem Kimseye Halim Şikayet	Saki İçelim Cam-ı Musaffa-i Keremden
Eski Hali Hiç Göremem	Saki Yetişir Uyan Aman Gel
Esti Nesimi Nev Bahar	Sana Hiç Nale Eser Etmez mi
Ey Dil Ne Bitmez Bu Ah-ü Vahın	Sana N'oldu Gönül Şad Olmuyorsun
Ey Şuh-ı Cefa Pişe Bırak Vaz-ı Cefayı	Sayd Eyledi Bu Gönülümü Bir Gözleri Ahu
Geçti Zahm-ı Tır-i Hicrin Ta Dil-i Naşadıma	Sende Acep Uşşaka Eziyet mi Çoğaldı
Gel Ey Ruh-i Revan Meleksimatım	Sırma Saçı Yare Kim Haber Versin
Gerçi Kıyamam iki Gözüm Uykuya Kansın	Söyle Derununda ki Zarın Gönül
Gönülümün Alayışı, Dünyaya İstiğnası Var	Suzinak Etme Beni Ey Mehveşim
Gönülümün Hayli Zaman Özge Perişanlığı Var	Şu Yıkılmış Gönülüm Abad Olmuyor
Gördüğüm Şeb Bağrımı Hun Eyledin	Tasdi Edeyim Yarı Biraz da Sühanimle
Görmez Oldum Sevdiğim Sen Mahımı	Uyur Daim Uyanmazdı Benim Bath-ı Siyahkarım
Gösterip Ağyare Lütfun Bizlere Biganesin	Varken Gönülde Bin Türlü Yare
Varmı Cana Derdi Aşkın Çaresi	Yandın O Güzel Gözlere Ey Şuh-i Sitemkar
Vücut İklimine Her Lahza Berbad Eyliyorsun	Yine VaziFelekden mi Şikayet
Vücut İklimin Sultanısın Sen	Yüzüme Dikkatle Bakdı
Vuslatından Gayrı El Çektim Yeter Ey Bi Vefa	Zahir-i Hale Bakıp Etme Dahil Bir Ferdi
Yadigâr Kaldı Bana Dilde Bu Ah	

Yapılan kaynak taraması sonucunda Hacı Arif Bey'in eserlerinde içerisinde kadın teması geçen farklı makam, form ve usullerde 109 eser seçilmiştir.

#### Hacı Arif Bey'in Bu Eserleri İçerisinde Kullanılan Makam ve Usuller Nelerdir?

Bu alt problemin yanıtlanmasında, kaynak taraması sonucu elde edilen ve ulaşılabilen bulgular şöyledir;

Tablo 2. Hacı Arif Bey'in bu eserleri içerisinde kullanılan makam tablosu

Makam	İncelenen Eser Sayısı	Yüzde Oranı %
Bayâti	1	% 0,89
Bayâti Araban	1	% 0,89
Bestenigâr	2	% 1,78
Evcârâ	1	% 0,89
Hicaz	11	% 9,82
Hicazkâr	8	% 7,14
Hüseyni	1	% 0,89
Hüzzam	3	% 2,67
Irak	1	% 0,89
Isfahan	3	% 2,67
Karcığâr	12	% 11,60
Kürdilihicazkâr	15	% 14,28
Mâhûr	2	% 1,78
Muhayyer	3	% 2,67
Neveser	1	% 0,89
Nihâvend	13	% 11,60
Rast	6	% 5,35
Sabâ	1	% 0,89
Segâh	3	% 2,67
Segâh Mâye	1	% 0,89
Sûznâk	9	% 8,92
Şehnaz	1	% 0,89
Uşşâk	9	% 8,03
Uzzal	1	% 0,89
<b>TOPLAM</b>	<b>109</b>	<b>%100</b>

"Hacı Arif Bey'in bu eserleri içerisinde kullanılan makam" sayıları incelendiğinde, Hacı Arif Bey özellikle şarkı formunda tercih ettiği makamların başında %14,28 ile Kürdilihicazkâr, %11,60 ile Nihâvend ve %9,82 ile Hicaz makamları kullandığı belirlenmiştir. Bunun yanında az kullanılan Segâh Mâye, Isfahan, Irak makamları eserlerinde kullandığını görmekteyiz.

Tablo 3. Hacı Arif Bey'in bu eserleri içerisinde kullanılan usûl tablosu



Usûl	İncelenen Eser Sayısı	Yüzde Oranı %
Ağır Aksak	8	%7,14
Ağır Düyek	1	%0,89
Aksak	36	%32,14
Aksak semai	2	%1,78
Curcuna	16	%14,28
Devr-i Hindi	9	%8,03
Düyek	6	%5,35
Müsemmen	6	%5,35
Semai	1	%0,89
Sengin Semai	4	%3,57
Sofyan	2	%1,78
Türk Aksağı	13	%11,60
Yürük Semai	4	%3,57
<b>TOPLAM</b>	<b>109</b>	<b>%100</b>

“Hacı Arif Bey’in bu eserleri içerisinde kullanılan usûller” incelendiğinde, Hacı Arif Bey özellikle şarkı formunda sıkça kullanılan aksak usulünü tercih etmiştir ve bu usûl %32,14 lük oranla ilk sırayı almaktadır. Bunu sırasıyla Curcuna ve Türk Aksağı usulleri takip etmektedir. Eserlerinde en az kullanmayı tercih ettiği usûllerin ise %0,89 ile Semai, %1,78 ile Aksak ve Sofyan olduğu belirlenmiştir.

#### **Hacı Arif Bey’in Bu Eserleri İçerisinde Kadın Teması Bulunan Eserlerde Kadına Bakış Açısı Nedir?**

Hacı Arif Bey’in bu eserleri içerisinde yer alan güfteler incelendiğinde, eserlerinde ki kadına bakış algısı şu şekilde belirlenmiştir;

Hacı Arif beyin eserleri incelendiğinde, kırgınlık, küskünlük yaşadığı kadınlara ithafen yazdığı eserlere rastlanmaktadır. Eserler incelendiğinde, kadını bu bakış açısıyla anlatan eserle şu şekilde tespit edilmiştir.

- Beni bizar ederken serzenişler
- Bülbül yetişir bağrımı hun etti figanın
- Cevr itme bana öyle
- Deşme dağ-ı sine-i suzanımı
- Gösterip Ağyare Lütfun Bizlere Biganesin
- Hal-ı Dil-i Zarımı Duysa Cihan
- Hatırımdan Çıkmaz Asla Ahd-Ü Peymanın Senin
- Niçin mahzun bakarsın sen bana öyle
- Niçin terk eyleyip gittin a zalim
- Sende Acep Uşşaka Eziyet mi Çoğaldı
- Zahir-i Hale Bakıp Etme Dahil Bir Ferdi

Eserlerde ki diğer bir algıya bakıldığında, eserlerinin birçoğunda vurgulamış olduğu kadına özlem ve sevgi algısının ön plana çıktığını görmekteyiz. Özellikle hayatı boyunca yaşadığı aşklarıyla ön plana çıkan Hacı Arif beyin, bunu eserlerinde de ön plana çıkardığını görmekteyiz. Eserler incelendiğinde, kadını bu bakış açısıyla anlatan eserle şu şekilde tespit edilmiştir.

- Açıl Ey Gonca-i Sad Berg
- Açıl Ey Gonca-i Sad Berg yaraşır
- Ağlamaz mı çeşm-i hasret perverim
- Ahter Düşkün Garîp ü Âşık-ı Âvâreyim
- Aşkı pinhan edemem nale-i efgandır bu
- Bahar erdi yeşillendi çemenler
- Baht uyansa habe varsa dide-i bi darımız
- Bais -i gigan-ı nalem aşk iptilasıdır
- Benim gönlüm kaldı sende
- Bir cilvegernevestedir
- Çekme elem-i derdini bu dehr-i fenanın
- Çok gördü felek şimdi beni bezmi civanda
- Dilden Hayalin Bir Zaman
- Dilerim Zülfüne Berdar Olayım
- Dili Nalamı Etti Pürhun
- Düşer mi Şanına Ey Şeh-i Huban
- Esti Nesimi Nev Bahar

- Ey Dil Ne Bitmez Bu Ah-ü Vahın
- Ey Şuh-ı Cefa Pişe Bırak Vaz-ı Cefayı
- Gel Ey Ruh-i Revan Melek Simatım
- Gerçi Kıyamam iki Gözüm Uykuya Kansın
- Gönlümün Alayışı, Dünyaya İstiğnası Var
- Gördüğüm Şeb Bağrımı Hun Eyledin
- Görmez Oldum Sevdiğim Sen Mahımı
- Gurub Etti Güneş Dünya Karardı
- Güzelim Hiç Aramaz mı Dil-i Avare Seni
- Her subh u şamım daim safada
- İftirakındır Sebep Bu Nale Vu Feryadım
- İltimas Etmeye Yare Varınız
- Kamer Çehre Peri-ru, Tende Canım
- Meyler Süzölsün Meydana Gelsin
- Mükedder Derd-i Peyder Peyle Şimdi
- Nerdesin ey tatlı sözlü sevdiğim
- Peri-veşsin Güzelsin Neşvegersin
- Peyam-ı Hüsnüne Peymane Gözler
- Reng-i Ruhsarın Gözün der Gönül Gibi
- Sayd Eyledi Bu Gönlümü Bir Gözleri Ahu
- Tasdi Edeyim Yari Biraz da Sühanimle
- Uyur Daim Uyanmazdı Benim Bath-ı Siyahkarım
- Varken Gönülde Bin Türölü Yare
- Vücut İklimin Sultanısın Sen
- Vücut İklimine Her Lahza Berbad Eyliyorsun
- Yadigâr Kaldı Bana Dilde Bu Ah
- Yine VaziFelekden mi Şikayet

Hacı Arif Beyin eserlerinde karşımıza çıkan bir diğer güfte özelliği ise, yine eserlerinin birçoğunda yer alan aşk acısıdır. Sevdiği kadınları kaybetmenin üzüntüsü ile yaşamış olduğu aşk acısını birçok eserinde vurguladığı görülmektedir. Eserler incelendiğinde, kadını bu bakış açısıyla anlatan eserle şu şekilde tespit edilmiştir.

- Ahter Düşkün Garip ü Aşık-ı Avareyim
- Aşk âteşisînemde yine şüle feşândır
- Aşkı pinhan edemem nale-i efgandır bu
- Aşkın eser-i suzişine can acımaz mı
- Ateş-i suzan-ı firkat yaktı cism ü canımı
- Bahar oldu sular çağlar
- Bakıp ahval-i perişanına ar eyle gönül
- Ben buy-i vefa beklerikensuy-i çemenden
- Beni bizar ederken serzenişler
- Bir goncaya bir hare nigah eyledi bülbül
- Bir halet ile süzdü yine çeşmini dil-dar
- Bir yareli kuş çırpınıyor sanki telinde
- Bülbülü dem beste etdi nale-i feryad-ı dil
- Canda hasiyyet mi var sevda-yı canan olmasa
- Çözölme zülfüne ey dilrüba dil bağlayanlardan
- Deşme dağ-ı sine-i suzanımı
- Deva yokmuş neden bimar-ı aşka
- Dili Nalanı Etti Pürhun
- Düşer mi Şanına Ey Şeh-i Huban
- Düşme Ey Aşık Hayale Yağma Yok
- Edemem Kimseye Halim Şikayet
- Geçti Zahm-ı Tır-i Hicrin Ta Dil-i Naşadıma
- Gel Ey Ruh-i Revan Melek simatım
- Gönlümün Hayli Zaman Özge Perişanlığı Var
- Gösterip Ağyare Lütfun Bizlere Biganesin
- Güzel Gün Görmedi Avare Gönlüm

- Hançer-i Ebrusu Saplandı Dile
- Humarı Yok Bozulmaz Meclis-İ Meyhane-İ Aşkın
- Kime Arz Eyleyeyim Bilmem ki Ahval-i Diğergunum
- Lütfunu Kesdina Zalim Aşık-ı Bi-çareden
- Meclis Bezendi Sun Bade Saki
- Meftun Olalı Sen Şeh-i Huban-ı Zamane
- Mest-i Eleme Bade-i Ferhunde Sunulmaz
- Meyhane mi Bu Bezm-i Tarab Hane-i Cem mi
- Nar-ı Cansuz u Derunum Dağlara Dağlar Açar
- Neyledi Gör Bana O Mahi Mehi
- Olmaz İlaç Sine-i Sad Pareme
- Olup Aşkınla Avare
- Pa-busuna Ermek Üzre Ey Yar
- Saki İçelim Cam-ı Musaffa-i Keremden
- Saki Yetişir Uyan Aman Gel
- Sana Hiç Nale Eser Etmez mi?
- Sana N'oldu Gönül Şad Olmuyorsun
- Sırma Saçlı Yare Kim Haber Versin
- Söyle Derununda ki Zarın Gönül
- Suzinak Etme Beni Ey Mehveşim
- Şu Yıkılmış Gönüm Abad Olmuyor
- Varmı Cana Derdi Aşkın Çaresi
- Vuslatından Gayrı El Çektim Yeter Ey Bi Vefa
- Vücut İklimine Her Lahza Berbad Eyliyorsun
- Yandım o güzel gözlere ey şuh-i sitemkâr
- Yandın O Güzel Gözlere Ey Şuh-i Sitemkâr
- Yüzüme Dikkatle Bakdı
- Zahir-i Hale Bakıp Etme Dahil Bir Ferdi

İncelediğimiz eserlere baktığımızda, Hacı Arif Bey'in aşk acısı yaşadığı, hayranlık duyduğu, hasret çektiği ve birçok duygu yaşadığı sevgilinin fiziksel özellikleri saç rengi, göz rengi ve kılık kıyafetinden de eserlerinde bahsettiğini görmekteyiz. Eserler incelendiğinde, kadını bu bakış açısıyla anlatan eserle şu şekilde tespit edilmiştir.

- Bir halet ile süzdü yine çeşmini dil-dar
- Nerdesin ey tatlı sözlü sevdiğim
- Sayd Eyledi Bu Gönümünü Bir Gözleri Ahu
- Sırma Saçlı Yare Kim Haber Versin
- Vuslatından Gayrı El Çektim Yeter Ey Bi Vefa
- Yandın O Güzel Gözlere Ey Şuh-i Sitemkar

İncelediğimiz eserlere baktığımızda, Hacı Arif Bey'in hayran olduğu kadınlardan bahsettiği eserleri aşağıda ki listede yer almaktadır.

- Bais -i gigan-ı nalem aşk iptilasıdır
- Bir melek-sima peri gördüm der-i meyhanede
- HüsnAlemini Tuttu Senin Şöhret ü Şanın
- Kurdu Meclis Aşıkın Meyhanede
- Meftun Olalı Sen Şeh-i Huban-ı Zamane
- Meyhaneyi Seyr İttim Uşşaka Mutaf Olmuş
- Meyler Süzülün Meydana Gelsin
- Muntazır Teşrifine Hazır Kayık
- Niğah-ı Mestine Canlar Dayanmaz
- Peyam-ı Hüsnüne Peymane Gözler

İncelediğimiz eserlere baktığımızda, Hacı Arif Bey'in ayrılık acısı, sevdiğini kaybetmenin acısını anlattığı eserlerde şu şekilde tespit edilmiştir.

- Bakmıyor çeşm-i siyah feryade
- Hal-ı Dil-i Zarımı Duysa Cihan
- Kanlar Dökülüyor Derdin İle Dide-i Giryan



- Mahzun Gönle Zevk u Safa Karger Olmaz
- Olmaz İlaç Sine-i Sad Pareme

Diğer bir bakış açısı ile incelediğimiz eserlere baktığımızda, Hacı Arif Bey'in sevgiliye karşı suçluluk duyma duygusunu anlattığı eserlerde şu şekilde tespit edilmiştir.

- Bakıp ahval-i perişanına ar eyle gönül
- Tasdi Edeyim Yari Biraz da Sühanimle

Son olarak, incelediğimiz eserlere baktığımızda, Hacı Arif Bey'in teşbih (benzetme) ve teşhis (kişileştirme) sanatlarının kullanıldığı eserler de şu şekilde belirlenmiştir.

- Açıl Ey Gonca-i Sad Berg
- Ağlamaz mı çeşm-i hasret perverim
- Ateş-i suzan-ı firkat yakıtı cism ü canımı
- Baht uyansa habe varsa dide-i bi darımız
- Bais -i gigan-ı nalem aşk iptilasındır
- Bakmıyor çeşm-i siyah feryade
- Bir cilvegernevrestedir
- Bir halet ile süzdü yine çeşmini dil-dar
- Bir melek-sima peri gördüm der-i meyhanede
- Bir yareli kuş çırpınıyor sanki telinde
- Dilden Hayalin Bir Zaman
- Gel Ey Ruh-i Revan Melek simatım
- Görmez Oldum Sevdiğim Sen Mahımı
- Hançer-i Ebrusu Saplandı Dile
- Hatırımdan Çıkmaz Asla Ahd-ü Peymanın Senin
- Kamer Çehre Peri-ru, Tende Canım
- Meftun Olalı Sen Şeh-i Huban-ı Zamane
- Nar-ı Cansuz u Derunum Dağlara Dağlar Açar
- Olmaz İlaç Sine-i Sad Pareme
- Peri-veşsin Güzelsin Neşvegersin
- Peyam-ı Hüsnüne Peymane Gözler
- Reng-i Ruhsarın Gözün der Gönül Gibi
- Sayd Eyledi Bu Gönümünü Bir Gözleri Ahu
- Varmı Cana Derdi Aşkın Çaresi

## SONUÇ

Araştırmanın sonucunda elde edilen verilere bakıldığında her eser güftesinin sadece bir alanda değil birçok alanı da (aşk acısı, hayranlık, teşbih vb.) kapsadığı görülmektedir. Bu eserlere sayısal olarak baktığımızda, incelenen 109 eserin % 10,09'u olan 11 eserde kadınlara karşı olan kırgınlık, küskünlüklerinden bahsettiği sonucuna ulaşılmıştır. Eserlerin büyük bir kısmını oluşturan kadına özlem ve sevgi algılarından %40,36'lık bir orana karşılık gelen 44 eserinde bahsettiğini görmekteyiz. Hacı Arif Bey'in eserlerinde en çok değindiği kadın algısı olan aşk açısından ise %49,54'e tekâmül eden 54 eserinde bahsettiğini görmekteyiz. Eserlerinde kadınlara karşı olan hayranlığından 10 eserinde bahsettiğini ve bununda yaklaşık %9,17'ye tekâmül ettiğini görmekteyiz. Hacı Arif Bey %5,50 olan 6 eserinde kadınların fiziksel özelliklerinden de bahsetmiştir. Ayrılık acısı yaşadığı kadınlarından bahsettiği eser sayısı ise %4,58 ile 5 eser olduğu belirlenmiştir. Ayrıldığı kadınlara karşı suçluluk duyan Hacı Arif Bey %1,83'e tekâmül eden 2 eseri belirlenmiştir. İncelediğimiz toplam 109 eser güftesinin %22,01'i olan 24 eserde ise teşbih(benzetme) ve teşhis (kişileştirme) gibi edebi sanatları kullandığı görülmektedir.

Araştırmamıza konu olan Hacı Arif Bey'in belirlenen 109 eserinin incelenmesi sonucunda elde edilen verilere göre, bu eserlerinde kadınlara karşı, kırgınlık, küskünlük yaşadığını, kadına özlem ve sevgi algılarını, aşk acısını, yaşadığı sevgilinin fiziksel özellikleri olan saç rengi, göz rengi ve kılık kıyafetlerini, hayranlık duygusunu, ayrılık acısını, sevdiğini kaybetmenin acısını, sevgiliye karşı suçluluk duyma duygusunu, teşbih(benzetme) ve teşhis (kişileştirme) gibi edebi sanatları kullandığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

### KAYNAKÇA

ALTAY, Ahmet. (2010). XIX. Yüzyıl Türk Klasik Müziği Şarkı Formunda Kullanılan Makam, Güfte Ve Konular Üzerine Bir Araştırma, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü.

- ARICI, Fatma. (2011). Üniversite Öğrencilerinde Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Algılar Ve Psikolojik İyi Oluş, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- BİÇER, Furkan. (2007). Kürdilihicazkâr Makamını Terkîb Eden Bestekâr Hacı Arif Bey'in Hayatı ve Kürdilihicazkâr Eserlerinin Makamsal Olarak İncelenmesi, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İNCEOĞLU, Metin. (2010). Tutum, Algı, İletişim, İstanbul: Beykent Üniversitesi Yayınları.
- ERDOĞAN, İrfan. (2002). İletişimi Anlamak, Ankara: Erk Yayınları.
- GÖKÇE, Birsen. (2004). Toplumsal Bilimlerde Araştırma, Ankara: Savaş Yayınları.
- KARASAR, Niyazi. (2009). Bilimsel Araştırma Yöntemi, Ankara: Nobel Yayınları.
- ÖZCAN, Nuri. (2002). Türk Musikisinde "Şarkı" Formunun Büyük Bestekârı Hacı Arif Bey, VI. Eyüp Sultan Sempozyumu, [http://ekitap.eyup.bel.tr:9600/sempozyum/eyup06/34\\_Nuri\\_Ozcan.pdf](http://ekitap.eyup.bel.tr:9600/sempozyum/eyup06/34_Nuri_Ozcan.pdf), İstanbul: Eyüp Belediyesi Yayınları.
- ÖZTUNA, Yılmaz. (1986). Hacı Arif Bey, Ankara: Kültür ve turizm Bakanlığı Yayınları.
- SAZAK, Nilgün. (2008). Müziksel Algılamanın Temel Boyutları, Sakarya: Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, Vol. 5.1 ,pp. 1 - 11 ,ISSN:1303-5134, Sakarya Üniversitesi Yayınları.
- TAŞAN, Turhan. (2000). Kadın Besteciler, İstanbul: Pan Yayıncılık.
- TÜRKMEN, Uğur. ADAR, Çağhan. (2011). Bir Öğretmen Gözüyle Müzikte Simge, Kod, İşaret ve AnlamS.2, s.439-447, İstanbul: Müzik ve Dans Araştırmaları Dergisi, Porte Akademik.
- ULUOCAK, Şeref. ASLAN, Cumhur. (2011), Kadın Bakış Açısından Toplumsal Cinsiyet Rollerini, Çanakkale: Çanakkale Kitaplığı Akademi Yayınları.
- Online Kaynakça
- YILDIRIM, Ömer.(2005) Kadının Toplumdaki Yeri ve Önemi, 05.01.2015 tarihinde [http://www.felsefe.gen.tr/sosyoloji/kadinin\\_toplumdaki\\_yeri\\_ve\\_onemi\\_nedir.asp](http://www.felsefe.gen.tr/sosyoloji/kadinin_toplumdaki_yeri_ve_onemi_nedir.asp) linkinden indirilmiştir.